

СВІЙ/ЧУЖИЙ ПРОСТІР РОМАНУ ВАЛЕРІЯ ШЕВЧУКА «ПРИВИД МЕРТВОГО ДОМУ»

OWN/ALIEN SPACE OF VALERY SHEVCHUK'S NOVEL “THE GHOST OF THE DEAD HOUSE”

Огульчанська О.А.,

orcid.org/000-0001-8083-9663

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української і зарубіжної літератури

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

У статті проаналізовано специфіку і поліфункціональність свого/чужого простору у філософському романі Валерія Шевчука «Привид мертвого дому». Творчість Валерія Шевчука – знакова для української літератури. Дослідники часто звертаються до аналізу філософських ідей роману, поетикальних аспектів, екзистенційності, стильових принципів та ідіостилу письменника. Його твори позначені глибоким психологізмом, філософічністю, неординарністю світобачення. Простір і час є невід’ємними складниками сюжетної канви художнього тексту. У цій двоєдності час виступає на перше місце, простір – на друге. У романі-квінтеті ядром сюжетно-композиційної організації є образ дому, принаймні, у першій частині мозаїчного твору. В інших розділах книги образ дому так чи інакше взаємодіє з головними персонажами. Від того, як відчувається персонаж у просторі багато в чому визначає його життя, сенси тощо. Дослідження опозиційної пари свій/чужий простір є важливою для розуміння як психологічного портрету персонажів, так і для конкретизації філософських ідей письменника, для якого важливим є концепт пам’яті, що поєднує минуле сьогодні і майбутнє. У першій частині твору реципієнт знайомиться з таким домом, що уособлює пам’ять. Через ретроспективний погляд оповідача перед читачем поступово окреслюється життя мешканців цього будинку, який автор наділяє рисами живої істоти. З одного боку, цей будинок є «своїм» для усіх мешканців, життя яких складається переважно з побутових проблем, як і більшості людей. З іншого боку, придивляючись уважніше до кожного мешканця завдяки майстерним описам автора, читач розуміє, що «свій» будинок для всіх – це лише зовнішній бік, насправді, за кожною квартирою своя філософія життя, морально-етичні принципи чи їх відсутність. У романі важливого значення набуває осмислення глибоких філософських проблем, що репрезентовані через образу дому, а мікрокосм персонажів є ключем до розуміння ідейно-сміслового значення твору. Категорія пам’яті розкривається також через образ дому, де зовнішній хронотоп часто поступається місцем внутрішньому (рефлексії персонажа, спогади).

Ключові слова: персонаж, хронотоп, сюжет, роман, архітектоніка твору, психологізм.

The article analyzes the specifics and polyfunctionality of one's/someone else's space in Valery Shevchuk's philosophical novel “The Ghost of a Dead House”. Valery Shevchuk's work is iconic for Ukrainian literature. His works are marked by deep psychologism, philosophising, extraordinary worldview. Space and time are integral components of the plot canvas of an artistic text. In this duality, time comes first, space second. In the quintet novel, the core of the plot-compositional organization is the image of the house, at least in the first part of the mosaic work. In other chapters of the book, the image of the house somehow interacts with the main characters. The way a character feels in space largely determines his life, meanings, etc. The study of the opposition pair own\alien space is important for understanding both the psychological portrait of the characters and for specifying the philosophical ideas of the writer, for whom the concept of memory, which combines the past, present and future, is important. In the first part of the work, the recipient gets acquainted with such a house that represents memory. Through the retrospective view of the narrator, the life of the inhabitants of this house is gradually outlined before the reader, which the author endows with the features of a living being. On the one hand, this house is “theirs” for all residents, whose lives consist mainly of household problems, like most people. On the other hand, looking more closely at each resident thanks to the author's skillful descriptions, the reader understands that everyone's “own” house is only the exterior, in fact, each apartment has its own philosophy of life, moral and ethical principles or their absence.

Key words: character, chronotope, plot, novel, architecture of the novel, psychologism.

Постановка проблеми. Творчість Валерія Шевчука позначена глибиною охоплення питань різного спрямування. Письменник – тонкий знавець психології людської душі, а філософічність його творів є однією з ключових ознак майстерності. На нашу думку, дослідження хронотопу роману-квінкету «Привид мертвого дому» є практично невичерпним у царині, принаймні філології, філософії, і, можливо, окремих розві-

док психологічного спрямування. Центром нашої уваги стало дослідження свого/чужого простору роману. Незважаючи на те, що на сьогодні питання часопросторової організації цього твору представлено достатньою кількістю ґрунтовних наукових праць, вважаємо, що дослідженню репрезентації у творі опозиційної пари свій/чужий простір потребує глибшого опрацювання, виходячи з філософських ідей твору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

До літературознавчого, мовознавчого, філософського аналізу творів Валерія Шевчука і роману «Привид мертвого дому» звертається чимало дослідників. Так, у фокусі уваги науковців і сюжетно-стильові особливості твору, і філософські ідеї, і ідея пам'яті. Варто згадати статтю Білоуса П., у якій дослідник розглядає твір у руслі нервово-похмурого екзистенціалізму. Науковець розмірковує про те, що ж таке «мертвий дім» і пропонує чотири варіанти аналізу цього образу. Перший рівень – прочитання твору без підтексту, не заглиблюючись у його суть. Це один з багатьох будинків, де люди проживають життя з усіма негараздами і щасливими моментами. Але є й інші варіанти прочитання, декодування художнього тексту. Другим Білоус П. називає символізм образу дому. Сам назва міста (Житомир) фокусує увагу читача на двох складових: жити і мир. А власне сам будинок – поглинач «людського життя і вмістилище божевілья, абсурду, самотності, нахабства, зла і злочинів, що негайно витісняють будь-які прояви світлих і чистих сил або умертвляють їхню тілесну оболонку» [2, с. 33]. Третій рівень, на думку дослідника – алегоричний. Автор статті говорить про те, що «мертвий дім» можна розглядати у більш широкому значенні (наша планета, на якій з'явилося життя, проте цей експеримент Природи вийшов невдалим). І четвертий рівень – філософський, як зауважує П. Білоус «мертвий дім» – усього лише матеріальна оболонка Вічності, сам по собі не може бути мертвим, бо здатний змінювати форми і так існувати без кінця» [2, с. 34]. Про екзистенціалізм твору Вал. Шевчука зазначає і Базиль Л., акцентуючи, що саме виходячи з положень екзистенціалізму варто розглядати характери персонажів твору [1]. Павлінчук Т., звертаючись до компаративного прочитання творів Вал. Шевчука з «Історією Якимового будинку» В. Винниченка, акцентує, що для обох письменників образ дому виходить далеко за межі речі, місця, де відбуваються події, і, відповідно, може впливати на тих, хто в ньому перебуває. І знову ж таки наскрізною думкою статті є екзистенційність. Адже кожного мешканця цього будинку «не полишала думка про абсурдність смерті під дахом власного житла» [6, с. 94]. Гайдеггер свого часу говорив про те, що однією з основних характеристик світу повсякденності людства є намагання у будь-який спосіб бути в теперішньому, іншими словами уникнути смерті. Тобто йдеться передусім про втрату сакральності життя у романі Вал. Шевчука, про що писала у статті Бугайова Н. [4, с. 55]. Ще

одним важливим дослідженням у руслі нашої теми є стаття Замбжицької М. Науковиця порівнює образ дому у романі Вал. Шевчука «Привид мертвого дому» і письменниці вірменського походження Маріам Петросян «Будинок, у якому». Тут авторка звертається до тлумачення образу дому як замкнутого простору. В обох творах цей образ прочитується у двох вимірах: як метафора реальності і проєкція свідомості персонажів. Дослідниця цілком слушно зауважує: “W obu powieściach dom jest przedstawiony jako widmo, martwa z punktu widzenia ziemnego świata, strefa, z wyraźnie oznaczonymi (teren podwórka, oddalenie od innych zabudowań). W powieści Szewczuka martwota domu ma dwa wymiary – po pierwsze jest on jedzenie wspomnieniem, narrator określa go jako widmo, ponieważ w czasie fabularnum dom już nie istnieje, a opisywane wydarzenia stanowią retrospekcję, po drugie martwota domu związana jest z jego mroczną, wręcz piekielną konotacją symboliczną” [10, с. 252]. Окрім зазначених наукових праць, варто назвати ще статті Насмінчук Г. [5], Ромашенко Л. [7], Якубовської М. [9] та інших дослідників, у статтях яких багатогранно розкриваються аспекти творчої лабораторії митця.

Постановка завдання. Завданнями статті є: проаналізувати функції простору у романі Вал. Шевчука «Привид мертвого дому», визначивши місце опозиційної пари свій/чужий простір; дослідити як трансформується образ головного героя, коли він опиняється у своєму/чужому просторі; визначити, чи може один і той самий простір у творі бути своїм або чужим для персонажа.

Виклад основного матеріалу. Як уже йшлося вище, багато дослідників приділяли увагу роману Вал. Шевчука. Проте, на нашу думку, аналіз простору у романі потребує конкретизації. Для головного героя першої частини твору спогади про «мертвий будинок» є і місцем проживання звичайних пересічних людей, одним із яких був і він, і живою істотою, неласкавою до цих мешканців. Фізично, цей будинок є своїм для усіх тих, хто жив в ньому. Письменник деталізує кожну квартиру, кожного мешканця. Перед читачем поступово вимальовуються образи всіх людей. Ось квартири № 1, де живе «рахівник Іван Касперович Куц, сухий чоловічок з довгим, спокійним, навіть завмерлим обличчям, який ходив завжди в одному й тому ж костюмі, котрий був уже подекуди залатаний, а штани – із бамбухами на колінах, завжди з краваткою біля рябої сорочки, краватка невірно зав'язана – її він весь час поправляв, стягуючи на горлі» [8, с. 8–9]. Згодом читач дізнається про трагедію в його сім'ї. А ось квартиру № 2: “... жили

там стара Ващучка, висока, худа, аж чорна на обличчя, і двоє дітей: хлопець із вирячуватими очима та великим на шиї борлаком і надзвичайно гарненька дівчинка Стася, ніжна, тиха, з чудовими очима, завжди ошатненько вдягнена...» [8, с. 32]. Поступово автор знайомить читача з усіма мешканцями будинку. Сам будинок є замкнутим простором, але Вал. Шевчук звужує і цей замкнутий простір, конкретизуючи кожну квартиру, кожну людину, яка живе в ній. Переважно автор згадує побутові буденні моменти, що могли мати місце у будь-якому будинку будь-якого міста. Для Івана Касперовича, який мешкав з дружиною-алкоголичкою і маленькою донькою, квартира не була своїм простором. Часто мешканці будинку бачили його сумним, замисленим. Автор не зображує мешканців в іншому просторі. Усі події так чи інакше пов'язані з цим будинком. Чи був він «мертвим» весь час, чи став таким лише після того, як там померли всі, окрім оповідача? Переповідаючи ретроспективно моменти з життя мешканців, оповідач рефлексує, аналізує спосіб життя, прагнення чи, навпаки, відсутність прагнень мешканців будинку на околиці Житомира. Сам оповідач так пояснює виникнення задуму написати про цей будинок: «Зараз же, коли завершив це писання, ні вони, ні мертвий дім мене не покинули, хоч я, оприлюднивши їхню історію, на те сподівався. Але тепер вони приходять до мене інакше: не щодня і не завжди, а тільки вряди-годи, як і раніше» [8, с. 187]; «Обличчя ж пожильців починають миготіти в юрбі, в трамваї, тролейбусі, на хідниках, в телевізорі, коли його дивлюся: мигне – одне, друге, третє, ніколи, правда, всі разом. І я вже знаю, що вони до мене прийдуть уночі. Спершу цього лякався, але згодом перестав» [8, с. 187]. Оповідач не говорить про те, що це тягар. Так чи інакше, на нашу думку, він асоціює себе з тим простором дому уже в дорослому віці. Тобто той будинок залишається своїм простором. Відчувається туга оповідача за тим часом, коли він був одним із тих, хто жив у тому домі. Символіка простору цієї частини твору Вал. Шевчука проектується через сприйняття реальності протагоністом. Саме оповідач є носієм ідейних і філософських рефлексій та авторських самоусвідомлень. У цій частині роману немає чітко окресленого свого, комфортного простору. Такий висновок можна зробити з деталізації життя, міркувань, вчинків персонажів. Проте, у таких скрупульозних спогадах вбачається прагнення головного персонажа відновити зв'язок з минулим, повернути свій простір. А ось у частині «Сім тітоньок великого музиканта» бачимо дещо

іншу модель будинку-минулого. У центрі оповіді життя відомого музиканта Станіслава, який живе у великому місті. Чи відчуває він, що той простір є своїм? Письменник так окреслює ритм життя музиканта: «... там, де жив, життя його було неймовірно затовкнене, копіткє, весь час дзвонив телефон, щось від нього хотіли, щось запитували, хотіли зустрітися чи запрошували на зустріч...» [8, с. 442]. Коли таких моментів ставало занадто багато, Станіслав не знаходив свого простору, усе ставало чужим. Це відображалось і на його психологічному стані: «Відтак душу захоплювала бридка, тягуча і невитравна втома, від якої жах починав пробирати, бо зі втомою з'являлась нехоть до регулярної праці, а без того його вправність могла стати приречена на згасання...» [8, с. 443]. І в такі моменти він сідав у потяг, аби змінити простір, сподіваючись, що той простір, куди він прямує, і буде своїм. Спочатку у читача складається враження, що так і відбувається. Адже чоловік їде в будинок, де живе його рідня, у будинок, де зможе відновити сили і покращити свій душевний стан. Читач знайомиться з головним персонажем у той момент, коли чоловік сідає у вагон поїзда, аби вкотре полишити велике місто і відпочити в будинку, де живуть сім його тітоньок, сестер покійної матері Станіслава. Сам головний герой розмірковував, приїхавши вкотре до старого будинку із занедбаним садом: «... його душі торкнуло невідь-чому тонким і чудовим од печалі болем. А може, й не болем, а провідчуттям утонення у світ, де його ніхто не знає, ніхто не дивиться на нього захопленими очима, ніхто не говорить йому порожніх компліментів; світ, де є він, його рідня, оці тіточки, де сам стає звичайний і буденний...» [8, с. 445]. Простір старого будинку Станіслав уважає своїм, де він може відновити сили. У цій частині твору так само важливе смислове навантаження має будинок. Письменник деталізує будинок, зосереджуючи свою увагу на найменших деталях. На відміну від будинку з першої частини, який автор зобразив живою істотою, цей будинок являє собою звичайну стару будівлю: «Дім і справді був старий. Поколупаний і давно не білений, із відвислим на стінах тиньком» [8, с. 449]. Вал. Шевчук зазначає, що колись цей будинок мав інше життя. Це був свій простір для великої сім'ї, де лунав дитячий сміх: «Колись цей дім був повен життя: Станіславів дід та баба мали восьмеро дочок...» [8, с. 453]. Цю ідею свого простору будинку Станіслав переніс і в доросле життя. Незважаючи на те, що саме тут він почувається щасливим і спокійним, навряд чи він може покинути простір великого міста, де вирує

життя. Це розуміють і його тітоньки: «І він, і вони чудово знають, що це річ неможлива, що він може бути тут бути лишень гостем, що він, як і всякий митець, є гостем самого життя, а не натуральним складником його, такого простого по суті своїй, як листок чи стеблина трави, чи полуниця, яку він підносить до вуст, шойно знята з грядки. Його ж призначення якоесь інше, якоесь ніби медіумне, адже прагнення до боговірності є не лише результатом свавілля і самозарозумілості людської, але й результатом неналежності собі, а тій силі, що настановила людину жити саме так» [8, с. 470]. Рефлексії головного персонажа мають глибокий філософський підтекст, визначаючи місце митця поза часом, без прив'язки не лише до певного простору, а й до життя як такого.

Тонка душевна організація чоловіка прагне відновлення: «Зирнув у вікно: до скла притулилася розпушена гілочка жасмину, вітер похитував її, і вона наче кликала його надвір. Викликала в той сад, музику якого приїхав почути, і він би залюбки зараз туди рушив замість того, щоб вести цю не зовсім приємну розмову» [8, с. 516]. Це момент «прозріння» головного персонажа: поспілкувавшись з усіма тітоньками, які по черзі приходили до його кімнати, він усвідомлює, що цей простір, цей будинок не є ідеальним, своїм. Адже тут постійно точаться суперечки, немає злагоди і любові. А цей будинок – лише фасад, ілюзія спокійного життя. Проте, саме сюди він повертається знову, адже, як зауважує сам головний персонаж, рідний дім є гаванню для утікача. Виходячи з цього, можемо говорити про те, що в цій частині твору функціональність опозиційної пари свій/чужий простір зміщується до «чужого», але цей чужий простір протагоніст сприймає як частину свого, адже він пов'язаний з категорією пам'яті.

Простір кожної частини роману-квінтету «Привид мертвого дому» пов'язаний із домом.

Погоджуємося з думкою дослідниці Боднар О., яка зауважує, що «... “дім” для українського письменника є втіленням самої людини, без чого вона не відбудеться, не реалізується на цій землі. Без усвідомлення цього дому неможливо досягнути суті людини» [3, с. 120]. Коли ми говоримо про зіткнення свого/чужого простору, маємо на увазі передусім те, що один і той самий простір може містити в собі ознаки як свого, так і чужого. Адже це сприйняття залежить переважно від внутрішнього стану персонажів у певний момент, або в певній ситуації. Так, наприклад, у частині твору, де йдеться про маленького хлопчика, для якого свій будинок стає чужим через приїзд бабусі, чітко окреслюються проблеми не лише побутового характеру (сварки, непорозуміння між родичами тощо). Маленький хлопчик у якийсь момент відчуває себе зайвим і тому вирішує змінити простір: оселяється в халабуді батька. Тривалий час саме цій простір для дитини стає своїм, незважаючи на те, що в ньому немає мінімального комфорту. Йдеться радше про внутрішній спокій, стан душі хлопчика, про місце, де він може бути собою: «Все повертається на круги свої, ото ж я побрів у халабуду, що сховатися там і вволю виплакатися» [8, с. 746].

Висновки. У творі Вал. Шевчука «Привид мертвого дому» простір репрезентовано як у філософському баченні, так і у власне фізичному (як будівля, де живуть люди). Кожна з історій твору унікальна для розуміння авторського задуму. А хронотоп має важливе сюжетно-композиційне, ідейно-смісловне навантаження. Образ дому, його простір є ядром філософії як колективної, так й індивідуальної пам'яті. У творі немає чіткого розмежування свого/чужого простору. Адже певні моменти сюжету (як зовнішнього, так і внутрішнього) підтверджують думку про відносність сприйняття себе в тому чи іншому просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базиль Л. Методологічні засади екзистенціалізму в розвитку літературознавчої компетентності. *Вісник Черкаського університету*. Вип. 196. Серія «Педагогічні науки», 2011. С. 5–9.
2. Білоус П. Алегоричний дискурс повісті «Привид мертвого дому» В. Шевчука. *Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем*. 2010. № 20. С. 32–35.
3. Боднар О. Жанрові модифікації роману (на матеріалі творів В. Фолкнера і Вал. Шевчука). *Філологічні студії*. Вип. 12. 2015. С. 114–124.
4. Бугайова Н. Екзистенціали людського буття в повісті В. Шевчука «Привид мертвого дому». *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 24 (235), Ч. II*. 2011. С. 52–56.
5. Насмінчук Г. Баладна поетика у структурі міфомислення Валерія Шевчука. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. Вип. 27. С. 236–239.
6. Павлінчук Т. Образ будинку як означник долі у творах В. Шевчука «Привид мертвого дому» та В. Винниченка «Історія Якимового будинку». *Волинь-Житомирщина. Випуск 12*, 2004, С. 93–97.

7. Ромащенко Л. Проблема історичної пам'яті в творчості шістдесятників. Слово і час. 2002. № 4. С. 48–52.
8. Шевчук В. Привид мертвого дому. Електронна книга видавництва «Мультмедійне видавництво Стрельбицького», 2016. 1002 с.
9. Якубовська М. Міфологема буття у творчості Валерія Шевчука. Волинь – Житомирщина. 2005. № 13. С. 22–32.
10. Zambrzycka M. Obraz domu w powieściach «Привид мертвого дому» W. Szewczuka i «Dom w którym» M. Petrosjan. *Studia Ukrainica Posnaniensia* 5, 2017, 249–257.

УДК 821.161

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.31.39>

ЕКСПЛІКАЦІЯ КОНЦЕПТІВ «ЧЕСНОТА», «ПОРОК», «КАРА» В УКРАЇНСЬКИХ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ ПОВЧАННЯХ

EXPLANATION OF THE CONCEPTS "VIRTUE", "VICE", "PUNISHMENT" IN UKRAINIAN MEDIEVAL TEACHINGS

Савенко О.П.,

orcid.org/0000-0002-0117-0103

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української та зарубіжної літератури і методик їх навчання
Житомирського державного університету імені Івана Франка

У статті розглядаються українські середньовічні повчання як окремий жанр, якому властива експлікація, розгортання та тлумачення таких провідних концептів, як «чеснота», «порок», «кара». До аналізу залучені відомі на сьогодні повчання Феодосія Печерського, Георгія Зарубського, Серапіона Володимирського, Володимира Мономаха, Луки Жидяти. Як показує дослідження, кожен із заявлених концептів уміщує в собі певні морально-етичні та духовно-релігійні поняття, які характеризують поведінку та вчинки людей: а) чесноти – віра, надія, любов, чесність, смиренність та ін.; б) пороки – жадібність, заздрість, зарозумілість, легковажність, лінивість, легкодухність та ін.; в) кара Божя (за гріхи) – смерть, голод, війна, посуха, нашествя сарани тощо. Характерно, що дидактично-виховний пафос повчання формується завдяки зверненню до Святого Письма, а саме: десяти заповідей божих, отриманих Мойсеєм під час об'явлення Бога на горі Синай; Нагірна проповідь Ісуса Христа, яка складається з повчань. Джерелом концептів «пороку» та «кари» у повчаннях є Одкровення святого Іоанна Богослова, що містить есхатологічні мотиви (описи покарань грішників). До гріхів середньовічні письменники відносять схиляння перед архаїчними віруваннями, що свідчить про боротьбу християнства та язичництва на Русі. У статті зроблено висновки про те, що жанру повчання властива дидактично-виховна настанова, яка реалізується через осмислення середньовічним автором концептів «чеснота», «порок», «кара». За християнською традицією, концепт «чеснота» функціонує у двох модифікаціях: Божі та моральні. До Божих чеснот належать віра, надія і любов. Моральними християнськими чеснотами є покора, послух, лагідність, смиренність, чистота, щедрість та ін. Концепт «порок» у повчаннях виражається завдяки моральним вадам, що проявляються у трьох виявах: розуму, дії, слова. Концепт «кара» у середньовічному тексті набуває значення Божої кари, яка зумовлюється природними та суспільними чинниками.

Ключові слова: концепт, чеснота, порок, кара, середньовіччя, повчання.

The article considers Ukrainian medieval teachings as a separate genre, which is characterized by the explication, development and interpretation of such leading concepts as "virtue", "vice", "punishment". The currently known teachings of Feodosius Pecherskyi, George Zarubskyi, Serapion Volodymyrskyi, Volodymyr Monomakh, and Luka Zhidyata are included in the analysis. As the research shows, each of the stated concepts includes certain moral-ethical and spiritual-religious concepts that characterize the behavior and actions of people: a) virtues – faith, hope, love, honesty, humility, etc.; b) vices – greed, envy, arrogance, frivolity, laziness, frivolity, etc.; c) God's punishment (for sins) – death, famine, war, drought, locust invasion, etc. It is characteristic that the didactic and educational pathos of teaching is formed thanks to the appeal to the Holy Scriptures, namely: the ten commandments of God, received by Moses during the revelation of God on Mount Sinai; The Sermon on the Mount of Jesus Christ, which consists of teachings. The source of the concepts of "vice" and "punishment" in teachings is the Revelation of St. John the Theologian, which contains eschatological motifs (descriptions of the punishments of sinners). Among the sins, medieval writers refer to bowing to archaic beliefs, which testifies to the struggle between Christianity and paganism in Russia. The article concludes that the teaching genre is characterized by a didactic and educational instruction, which is implemented through the medieval author's understanding of the concepts "virtue", "vice", "punishment". According to the Christian tradition, the concept of "virtue" functions in two modifications: God's and moral. God's virtues include faith, hope, and love. Moral Christian virtues are humility, obedience, meekness, humility, purity, generosity, etc. The concept of "vices" in the teachings is expressed thanks to moral defects